

Русское Академическое Общество
Vene Akadeemiline Selts
Russian Academic Society

СЕГОДНЯ И ЗАВТРА – РАЗМЫШЛЕНИЯ О РАЗВИТИИ ЭСТОНИИ

TÄNA JA HOMME – MÕTISKLUSI EESTI ARENGUST

**Таллинн
2021**

Русское академическое общество
Vene Akadeemiline Selts
Russian Academic Society

Сборник статей
Artiklite kogumik

**СЕГОДНЯ И ЗАВТРА –
РАЗМЫШЛЕНИЯ
О РАЗВИТИИ ЭСТОНИИ**

**TÄNA JA HOMME –
MÕTISKLUSI EESTI
ARENGUST**

Таллинн
2021

Издано при поддержке города Таллинна в рамках проекта “Tallinna Kodurahuprogramm”.

Редакционный совет:

доктор экономических наук, профессор, академик Международной академии наук высшей школы, иностранный член Российской академии естественных наук Х. З. Барабанер;

доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент Международной академии наук высшей школы А. С. Лукьянов;

кандидат юридических наук, доцент А. В. Мелихова.

Перевод на эстонский язык – Анне Ратман (Лангелль).

Сегодня и завтра – размышления о развитии Эстонии: Сборник статей к 100-летию Русского Академического Общества. Под общей редакцией д. э. н., профессора Х. З. Барабанера и д. э. н., профессора А. С. Лукьянова. – Таллинн: Русское академическое общество, 2021. – 206 с.

ISBN 978-9916-9753-0-5

Сборник статей подготовлен в рамках выполнения проекта РАО “Подготовка и издание на эстонском и русском языках книги “Сегодня и завтра – размышления о развитии Эстонии””. В книге представлены взгляды и позиции членов РАО на возможное и желательное эколого-социально-экономическое развитие Эстонии в ближайшие пятнадцать-двадцать лет.

Статьи публикуются в авторской редакции.

Оформление и печать: WMP-TRÜKK OÜ.

ISBN 978-9916-9753-0-5

© Русское академическое общество, 2021

Väljaantud Tallinna linna toetusel projekti “Tallinna Kodurahuprogramm” raames.

Toimetuskolleegium:

majandusdoktor, professor, Kõrgkooli Rahvusvahelise Teaduste Akadeemia akadeemik, Vene Loodusteaduste Akadeemia välisliige H. Barabaner;

majandusdoktor, professor, Kõrgkooli Rahvusvahelise Teaduste Akadeemia korrespondentliige A. Lukjanov;

õigusteaduste doktor (PhD), dotsent A. Melikhova.

Eesti tõlge – Anne Ratman (Langell).

Täna ja homme – mõtisklusi Eesti arengust: Artiklite kogumik Vene Akadeemilise Seltsi 100. aastapäevaks. Üldredaktsioon: majandusdoktor, professor H. Barabaner ja majandusdoktor, professor A. Lukjanov. – Tallinn: Vene Akadeemiline Selts, 2021. – 206 lk.

ISBN 978-9916-9753-0-5

Kogumiku valmistas trükki Eesti VAS projekti raames: «Täna ja homme – mõtisklusi Eesti arengust» ettevalmistamine ja väljaandmine eesti ja vene keeles. Raamatus esitatakse VASi positsioon ja vaade Eesti võimaliku ja soovitud ökoloogilisele ja sotsiaalmajanduslikule arengule lähemaks viieteist-kahekümneks aastaks.

Kujundus ja trükk: WMP-TRÜKK OÜ.

ISBN 978-9916-9753-0-5

© Vene Akadeemiline Selts, 2021

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	6
1. Барабанер Х. Путь в будущее – Эстония 2035	9
2. Барабанер Х., Голуб Л. Из настоящего в будущее	15
3. Барабанер Х., Семенов А. Новый мировой порядок в условиях глобального кризиса: вызовы и перспективы малых стран на примере Эстонии	23
4. Лукьянов А. Размышления о будущем: за и против концепции качественного роста	27
5 Лукьянов А. Стратегии развития Эстонии в трудах членов Русского Академического Общества (1995-2020)	45
6. Андреев В. Будущее сланцевой энергетики	69
7. Червова Т. Ревнителю традиций просветительства	73

Из истории Таллинна

8. Гамс Э., Макаренко В. Новое прочтение знаменитого полотна в церкви Нигулисте: исследование, гипотезы	87
Правление Русского Академического Общества (2021 г.)	99

SISUKORD

Eessõna	123
1. H. Barabaner. Tee tulevikku – Eesti 2035	125
2. H. Barabaner, L. Golub. Olevikust tulevikku	131
3. H. Barabaner, A. Semenov. Uus maailmakord globaalkriisi tingimustes: väikeriikide väljakutsed ja perspektiivid Eesti näitel	139
4. A. Lukjanov. Mõtisklusi tulevikust: kvalitatiivse kasvu kontseptsiooni poolt ja vastu	143
5. A. Lukjanov. Eesti arengustrateegiad Vene Akadeemilise Seltsi liikmete teadustöös (1995-2020)	157
6. V. Andrejev. Põlevkivienergeetika tulevik	177
7. T.Tservova. Haridustegevuse traditsioonide edendajad	181

Tallinna ajaloost

8. E. Gams, V. Makarenko. Kuulsa Niguliste maali uus läbilugemine: uurimine, hüpoteesid	193
Vene Akadeemilise Seltsi juhatus (2021. a)	205

ПРЕДИСЛОВИЕ

В 2021 году отмечается 100-летие официального учреждения Русского академического общества Эстонии (*РАО Эстонии, официальное название при регистрации в 1921 г. - Vene Akadeemiline Ühing Eestis*). Общество активно работало до начала сороковых годов. С приходом в 1940 году Советской власти и вхождением Эстонии в состав СССР (сегодня на государственном уровне это оценивается как аннексия) целый ряд общественных организаций были объявлены антинародными и прекратили свою деятельность. Такая участь постигла и РАО.

С восстановлением государственной независимости Эстонии многие из этих организаций возродились. В 1999 году после почти 60-летнего перерыва было воссоздано и Русское академическое общество, которое активно работает уже третий десяток лет. Огромную (*по существу, главную*) роль в воссоздании РАО сыграли руководители и преподаватели нескольких частных русскоязычных вузов: Социально-гуманитарного института, Эстоно-Американского бизнес-колледжа (*позднее – академии*), Международного университета социальных наук LEX, Силламяэского института экономики и управления (*позднее – ИЭУ Экомон*). Вместе с ними в этом процессе активно участвовали русскоязычные ученые ряда институтов Академии наук Эстонии, Тартуского университета, Таллинского политехнического института и представители инженерно-технического персонала ряда крупнейших промышленных предприятий страны.

В результате среди членов РАО оказалась большая группа высокопрофессиональных экономистов, инженеров, юристов, социологов, управленцев, представителей гуманитарных наук, имевших большой опыт разработки и реализации планов развития как отдельных предприятий, учреждений, отраслей экономики, научных направлений, так и страны в целом. К сожалению, большинство из них в новых условиях оказалось невостребованными на своих прежних местах работы (*эти места в “новой” Эстонии были во многих случаях практически ликвидированы*).

Частные русскоязычные вузы (*по крайней мере до 2013 года, когда последние из них прекратили своё существование*) и РАО дали возможность многим из этих специалистов продолжить исследовательские и прогнозные работы, участвовать (*по мере возможностей*) в определении путей развития Эстонии. Результаты их работы, размышлений и предложений нашли своё отражение в многочисленных статьях, сборниках трудов, монографиях.

Общее число публикаций членов РАО, изданных в 1999–2020 годах,

составляет почти четыре сотни. В этих работах представлены как практические прогнозы и рекомендации, направленные на развитие Эстонии в ближайшие 10–20 лет, так и разработки более теоретического характера, отражающие мировоззренческие взгляды на глобальные проблемы развития человечества (социума, экономики, взаимодействия с окружающей средой).

В рамках юбилейных мероприятий в 2020 году был издан сборник статей “ВМЕСТЕ К ПРОЦВЕТАНИЮ. ÜHESKOOS ÕITSINGULE”, в котором отдана дань памяти ряду ушедших членов РАО, как начального периода функционирования РАО, так и современного.

В настоящем, также юбилейном, сборнике представлены статьи действующих членов РАО. В статьях отражено их видение будущего Эстонии, даются рекомендации и предложения, направленные на её более эффективное и сбалансированное развитие. Вместе с тем, в ряде статей поднимаются вопросы фундаментального теоретического характера – о принципах научного прогнозирования, о возможных путях развития человечества, о месте Эстонии в конгломерате европейских стран.

Председатель Правления РАО,
профессор
Ханон Барабанер

Член Правления РАО,
профессор
Александр Лукьянов

Х. Барабанер,
профессор,
академик МАН ВШ,
академик РАЕН,
e-mail: hanonbarabaner@gmail.com

ПУТЬ В БУДУЩЕЕ – ЭСТОНИЯ 2035

Серьезный профессиональный анализ состояния экономики и социума Эстонии позволил РАО по-новому взглянуть на будущее Эстонии, позволил набросать (под руководством академиков Х. Барабанера и М. Бронштейна) эскиз Государственной стратегической программы развития Эстонии “Новый курс – путь в будущее – Эстония 2035”.

Особенности этой программы:

“Путь в будущее – Эстония 2035” — это стратегическая программа принципиально Нового курса развития Эстонии, курса, направленного на достижение определенных социально значимых целей.

Наше видение главных целей Нового курса:

- Стабильная общественно-политическая система.
- Устойчивое позитивное развитие экономики.
- Непрерывный рост благосостояния населения.
- Уважительные межэтнические отношения.
- Многовекторные межгосударственные связи.

ЧТО ХАРАКТЕРИЗУЕТ СЕГОДНЯШНЮЮ ЭСТОНИЮ?

Деиндустриализация экономики, упадок сельского хозяйства, рост социального расслоения общества, нарастание межэтнической напряженности, односторонность внешней политики, отсутствие системной долговременной стратегии развития страны, принятой обществом, господство устаревшей экономической доктрины свободного рынка в исполнении мало профессионального правительства и, в целом, или преимущественно, правоконсервативного парламента.

Конечно, можно назвать и много позитивных моментов в сегодняшней Эстонии, но нам сейчас важнее не констатация плюсов и минусов нашего развития, а поиск путей ухода от минусов. Очевидно, что для ухода от этих минусов, для другого пути развития Эстонии, нам чего-то не хватает. И, может быть, не столько привычных нам вещей (инвестиций, специалис-

тов и т. д.), сколько того, о чём говорил кот Матроскин в известном мультфильме – “ума не хватает”.

У сегодняшнего правящего сообщества “не хватает ума” (и желания) для выработки видения будущего Эстонии, для разработки стратегии приближения этого будущего, для реализации этого будущего. Единственная задача у этого сообщества удержаться у власти (как нам кажется).

ЧТО НЕОБХОДИМО ДЕЛАТЬ

Представляется, что должна быть разработана стратегическая программа принципиально нового курса развития Эстонии, курса, направленного на достижение определённых социально значимых целей:

- Программа эта не может быть краткосрочной, реализация такой программы потребует не менее десяти лет.
- Могут быть разработаны разные варианты такой программы, разные по содержанию, целям, по средствам реализации, по ожидаемым итогам.
- Взять на себя разработку такой программы, взять на себя задачу выработки видения будущего Эстонии, предложение стратегии достижения этого будущего должны либо партии, входящие в правящее сообщество, либо само гражданское общество, через общественное объединение профессионалов, готовы взять на себя разработку такой программы.
- Достаточно детально проработанная программа должна быть представлена на общественное обсуждение. Если программа получает серьёзную общественную поддержку, она должна стать **ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПРОГРАММОЙ РАЗВИТИЯ ЭСТОНИИ** на период до 2035 года.

Вопрос о принятии такого решения может быть поставлен на обсуждение в нынешнем составе Рийгикогу, либо, если нынешний состав парламента не примет такого решения, принятие этой программы как основополагающего документа, определяющего развитие Эстонии, должно стать центральным моментом очередных парламентских выборов. Для того, чтобы стало ясно о какой стратегической программе развития Эстонии идёт речь, мы предлагаем ознакомиться с эскизом возможного содержания такой программы. Вместе с тем есть проблемы, если можно так сказать, неолжжные и с них мы начнем.

ПРОБЛЕМЫ, ТРЕБУЮЩИЕ ДОСТАТОЧНО БЫСТРЫХ РЕШЕНИЙ И СВЯЗАННЫЕ С ОПРЕДЕЛЕННОЙ КОРРЕКЦИЕЙ ВНЕШНЕЙ И ВНУТРЕННЕЙ ПОЛИТИКИ ЭСТОНИИ.

1. Коррекция системы международного сотрудничества должна исходить из необходимости перехода (восстановления) к многосторонней, многовекторной внешнеэкономической политике. В этой связи возможно и оправдано серьёзное усиление и расширение контактов с Казахстаном и

Белоруссией. Возможно и определенное восстановление внешнеэкономических связей с Россией (что, кстати, демонстрируют Латвия и Литва, несмотря на санкции). В этом процессе заметную роль могут сыграть контакты и связи членов РАО с белорусскими, казахскими и российскими коллегами в научных и правительственных структурах этих стран.

2. Такая коррекция может вновь сделать транзит значимой составляющей эстонской экономики. Еще недавно транзит обеспечивал до 20% ВВП Эстонии. Эстонские порты лучшие по целому ряду показателей в восточной части Балтики, но в силу непродуманных политических решений Эстония уступила свои позиции в транзите Латвии, Финляндии и России. Эстонские предприниматели (и работающие в Эстонии иностранные фирмы) надеются, что экономика возобладает над непродуманными политическими решениями.

3. Необходимо серьёзно взвесить и, возможно, пересмотреть акцизную политику. В первую очередь это касается акциза на алкоголь. Мировой опыт показывает, что в большинстве случаев введение акциза на алкоголь неверное решение. Наши соседи латыши учли этот опыт, а мы, введя акциз на алкоголь, не добились практического увеличения доходов бюджета, но получили фактический рост алкогольной контрабанды, снижение потока туристов, рост ВВП у соседей.

4. Необходимо вновь и не откладывая системно рассмотреть сланцевую и энергетическую проблемы. Возможно следует оставить за сланцем (условно говоря) химию, а производство электроэнергии сориентировать на АЭС или природный газ.

5. Требуется, как это ни сложно, по-новому взглянуть и на “русский вопрос” в Эстонии. Более 25% населения Эстонии русскоязычные люди. Уже не одно поколение эти люди постоянно живут в Эстонии. Это не сегодняшние мигранты. Их вклад в становление и развитие Эстонии весьма значителен. Большинство этих людей патриоты Эстонии. Мировая практика говорит о том, что в таких ситуациях, при таком национально-демографическом состоянии общества наиболее эффективна политика “позитивной дискриминации”, т.е. создание определенных преференций на определенный период для этой части населения.

Представляется, что в силу определенных идеологических и политических обстоятельств инициатором всех требующихся изменений (коррекций) должна и может выступить правящее политическое объединение (коалиция).

Ниже мы дадим очень эскизно как нам видится новый курс развития Эстонии и какой должна быть программа реализации этого курса.

kõrge tempo; rõhutab, et lootused selle säilimiseks ja ekspordi kasvule kui peamisele majanduskasvu allikale pole end õigustanud: maa areng toimub enamasti ekstensiivsel teel, ressursibaas, sh teadustöö, oma patendid, tehniline kaader, on intensiivseks arenguks väike; ei ole end õigustanud lootused kopsakatele välisinvesteeringutele tootmise kõrgtehnoloogiasse; aga oma suuri ettevõtteid, mis potentsiaalselt oleksid võimelised sellisteks investeeringuteks, enam ei ole, rahvuslik ettevõtlus vajab riiklikku toetust. Tema arvestuse järgi ei tule eelseisvatel aastatel majanduskasv üle 3–4%, riigi atraktiivsuse hindamiseks hakkab kasvama mitte SKP näitaja tähtsus iga elaniku kohta, vaid elukvaliteedi näitajad, ja nende järgi on Eestil tulevikus kõik šansid saada konkurentsivõimeliseks riigiks ELis [10, 2006, lk 27].

Kolme aasta pärast, konverentsil kõrgkoolis I Studium veebruaris 2009, kui Eesti polnud veel väljunud 2008–2009 aasta majanduskriisist, peatus professor V. Nemtšinov ettekandes „Kriis: jääda pettunuks või püüelda innovatsioonide abil otsustavalt tulevikku?“ kriisi põhjuste analüüsil, majandusliku tasakaalu hävitamise stiihilisusel Eestis, soovitas tuleviku strateegia väljatöötamise alustamist juba täna. Teda teeb rahutuks maa arengu peaaesjalikult ekstensiivne tee, ebapiisavad investeeringud tootmisse, neoliberaalsete vaadete säilimine majandusele valitsevas koalitsioonis. Väljumist kriisist ja järgnevat edukat arengut näeb ta neoliberaalse arengukontseptsiooni asendamises „loova ja innovaatilise“ arenguga, kus peamise stimulaatorina esineb riik. Teadlane on veendunud, et kõik eeldused ja jõud selliste programmide väljatöötamiseks on meil olemas [10, 2009, lk 110].

Professor A. Lukjanov esines sellel konverentsil ettekandega „Innovatsioonide aasta ja innovaatiline süsteem“, milles jätkas innovaatilise juhtimissüsteemi täiustamise idee populariseerimist, selle võrgumudeli rakendamist, kiitis heaks Innovatsioonide aasta läbiviimise alguse, kutsus üles haarama ideega kaasa kogu elanikkonda, mis vastaks riigi innovaatilise süsteemi laiale mõistele, tema pakutud juhtimismudelile innovatsioonidega „Üleüldine novaatorlus“. Tema veendumuse kohaselt vastab selline mudel täielikumalt ELi Lissaboni strateegiale „Teadmistel põhinev majandus“, sunnib arendama ja toetama kõiki talente, tuginema oma jõududele. Sellisele baasile üles ehitatud strateegiaid tuleb arvestada pikemaks perioodiks, muidu võivad need muutuda poliitilisteks loosungiteks ja kampaaniateks. Artiklis pakutakse välja meetmeid sellise strateegia realiseerimiseks [10, 2009, lk 48].

Sotsiaal–Humanitaarinstituudi kogumikes „Teaduslikud märkmed“ peaaegu ei kohta VASi liikmete teadustöid, mis oleksid pühendatud Eesti majanduse arengu strateegiale ja ideedele [3]. Rida huvitavaid analüütilisi artikleid sel teemal aastail 1998–2001 on professor V. Paulmanilt [3, 1998–2001]. Nendega võib tutvuda VASi saidil (<http://www.rao.ee/publikacii>).

Majandusteadlastest VASi liikmete tööde lühikäikude me lõpetame artiklite

analüüsiga, mis olid avaldatud VASi Vestnikus aastail 2009–2015. Väljalaske kuupäeva järgi oli see esimene VASi eraldi akadeemiline väljaanne Eestis. Pärast viimaste venekeelsete kõrgkoolide tegevuse lõpetamist aastal 2013 (*MJI Ecomen*), jäi see meil ainsaks akadeemiliseks trükiorganiks, andmaks võimaluse venekeelsetele teadlastele arutada majandusprobleeme vene keeles ning viia üldsuseni oma teadustööde tulemused. VAS valmistas ette ja andis välja neli kogumikku, milles on toodud ära Seltsi korraldatud rahvusvaheliste konverentside materjalid. Kaks neist olid pühendatud juubelitele – VASi 90. ja 95. aastapäevale ja valgustasid Seltsi tegevuse tulemusi Eesti Vabariigis. Tänapäeva Eesti majanduse arengu perspektiividele oli põhiline tähelepanu pühendatud 2008 ja 2015. aastate konverentsidel [5]:

- 2008 – „Eesti majanduse arenguteed (analüüs ja prognoos)“,
- 2015 – „Eesti majanduse ja sootsiumi arengu analüüs ja perspektiivid“.

Konverentsil aastal 2008 olid Eesti majanduse arengu seis analüüsile ja probleemidele pühendatud akadeemik M. Bronšteini, professorite A. Lukjanovi, V. Nemtšinovi, A. Paroli ja dotsent I. Rosenfeldti esinemised. Konverents toimus eesti ja vene keeles. Ettekandega Lissaboni strateegiast. Eesti finantskriisist ja majanduslikust olukorrast nende peeglis rääkis seal Europarlamendi saadik Siiri Oviir. Konverentsi raames viidi läbi telesild Euraasia teadlaste majandusklubi Jekaterinburgis toimunud istungist osavõtjatega. Konverents toimus üleilmse majanduskriisi ajal, mis sügavalt puudutas maa majandust, ning sellest väljumise teedele oli pühendatud enamus esinemisi.

Akadeemik M. Bronšteini ettekanne „Strateegia, mida me valime“ (*artikkel aastal 2002*) kordab paljusid tema mõtteid MJI konverentsil aastal 2010: skandinaavia tüüpi „sotsiaalselt orienteeritud turumajanduse“ kui ühe efektiivsema majandusmudeli hinnang, miinimumi faktorite arvestus strateegia väljatöötamisel jm – vt ülal MJI konverentsist aastal 2010 [5, 2009, lk 5].

Professor A. Lukjanovi ettekandes „Innovaatilisele majandusele ülemineku strateegiate küsimusest“ on rõhutatud kriisist väljatuleku teede läbitöötamisel kõikide strateegiate omavahelist koordineeritust riigi arengu üldkontseptsiooniga, ühiseid jõupingutusi kriisi ületamiseks. Üksikud lahendused tulevikus võivad viia vanade kitsaskohtadeni või uute tekkimiseni. Ettekandes on toodud ära vastuvõetud arengustrateegiate analüüsi tulemused, märgitud ära neist enamus suunitlus innovatsioonidele, nende formaliseerumise oht, kriisist lähtuvate muudatuste siseseviimise vajadus vastuvõetud arengustrateegiatesse, venekeelsete kõrgkoolide intellektuaalse potentsiaali täielikum rakendamine, innovatsioonide areng poliitikas ja psühholoogias, uuenenud mõtlemine. Ühte Eesti kriisi sügavuse põhjust näeb ta valitsuse poliitikas, mis on viinud tootmise hävitamisele, majanduslike riskide astme suurenemisele. Autor jätkab ka siin elanikkonna laiema innovaatilisse loomungusse kaasamise idee ja juhtimismudeli „Üleüldine novaatorlus“ kasutamise populariseerimist. Artiklis püstitab ta küsi-

muse innovaatilise väljaõppe, muudatuse elluviijate–liidrite ettevalmistamise laialdase kontseptsiooni vastuvõtmisest [5, 2009, lk 45].

Kriisivastase strateegia väljatöötamise probleem on tõstatatud professor V. Nemtšinovi artiklis („*Kriis: põhiprobleemid ja innovaatilise arengu kriisivastane strateegia*“). Selles jätkab ta idee arendamist, mis oli välja öeldud konverentsidel I Studiumis veebruaris 2009, ka varemgi; analüüsib majanduse arengu plusse ja miinuseid, nimetab kriisi süvenemise õigeid põhjusi (*arengu neoliberaalne kontseptsioon, ehitus- ja laenubuum*), põhjendab ülemineku vajadust (*ekstenstiivse kasvu ressurside ammendamise*) arengu innovaatilisele teele ja selles riigi aktiivset osalust; püstitab küsimuse kriisist väljumise üldrahvusliku kompleksse programmi väljatöötamise vajadusest ning maa edasise arengu innovatiivse arengu strateegiast, esitab sellise programmi väljatöötamise suundade loetelu [5, 2009, lk 63].

Maa majanduse seisundi probleemidele, kriisi põhjustele ja sellest väljumise teede hinnangule on pühendatud samuti professor V. Paroli lühiartikkel „Eesti Vabariigi transformeerimise teed kriisilt stabiilsemale arengule“. Tema arvates on seni vara rääkida maa stabiilsest arengust innovaatiliste faktorite arvestusega. Üksikasjalikumalt on mitmeid nimetatud probleeme vaadelnud dotsent I. Rosenfeldt oma artiklis „Mõningatest Eesti kriisi reformistliku kontseptsiooni iseärasustest aastail 2007–2009“. Kriisi peamist põhjust maa majanduses näeb ta valitsevate parteide liberaalses poliitikas, selle seisundi nägemises läbi roosade prillide, soovimatuses näha kriisi süvenemise peapõhjust, rõhutab riigi rolli tugevdamise vajadust majanduses. Selliselt positsioonilt esinevad ka paljud Eesti tuntud majandusteadlased, kes pooldavad tsentristlikke ja pahemsentristlikke vaateid, kuid nende ettepanekuid ei võta valitsus arvesse [5, 2009, lk 125], nii nagu ignoreerib ka Eesti VASi liikmete ettepanekuid, milles me peatusime antud töös.

VASi juubelikonverentsi materjalide kogumik „Vene intelligents 95 aastat Eesti hüvanguks“ (2015) ilmus nimetuse all „Eesti majanduse ja sootsiumi arengu analüüs ja perspektiivid“. Maa majanduse arengustrateegiaga seotud probleeme on selles vaadelnud meile juba tuntud majandusteadlaste grupp – VASi liikmed – akadeemik M. Bronštein, professorid H. Barabaner, J. Böstrova, V. Nemtšinov ja osaliselt dotsent A. Melihhova (*noorsoo hõivatuse probleemid*). Eesti majandusteadlastest esines R. Vare. Kogumikus on toodud ära ka enneaegselt elust lahkunud (2015) V. Nemtšinovi artikkel „Kriisist tervenemiseni“ – üks tema ilmunud töödest, mida teadlane alustas juba majanduskriisi perioodil aastail 2008–2009. Selle põhilised järeldused ja ettepanekud kordavad tema poolt VASi ja EABC–EABA varasematel konverentsidel väljaöeldut (*neoliberalismi kriitika, riigi aktiivse rolli vajadus majanduses, uuenduste ja teadmise tähtsus*) [5, 2016, lk 115].

Akadeemik M. Bronšteini ja professor H. Barabaneri huvitavas maailmavaa-

telises ning seal tõstatatud probleemide ja vaidlustatavate ettepanekutega artiklis „Üleilmne kriisivastane kava ja Eesti tulevikunägemus“ on öeldud, et maailm vajab pikaajalisse polüsüsteemsesse kriisi ning selle negatiivsete tagajärgede ärahoidmiseks ja edasiseks stabiilseks arenguks kapitalismi neoliberalne mudel enam ei kõlba. Vaja on selle asendamist, samuti muudatusi maailmakorras, inimeste maailmavaates, riigi rolli tugevdamist. Autorid nimetavad uue maailmakorra kehtestamise eesmäärke ja põhisuundi, räägivad maailmaüldsuse ning rahvusvaheliste organisatsioonide koordineeritud tegevuse vajadusest süsteemsete meetmete rakendamisest globaalse kriisi ennetamiseks, põhimõtetest, millele peab selline tegevuskava rajatud olema –, „Maailma kriisivastane kava“ („*Põhisuunad*“, *kontseptsioon, mis võeti vastu Esimesel Üleilmisel kriisivastasel konverentsil VI Astana majandusfoorumi raames aastal 2013.*)

Sellistel teoreetilistel alustel on artiklis laiemaks aruteluks välja pakutud Eesti arengu riikliku kompleksse strateegilise programmi „eskiis“ nimetusega „Uus kurss – Tee tulevikku – Eesti 2025“. See sisaldab endas programmi üldisi eesmäärke, kaasaegse arengu miinuste hinnangut ja maa arengu tulevase tugi-suundi, üheksa majanduse ja ühiskonna omavahel seotud arenguprogrammi näidiskompleksi loetelu (*majanduse reindustrialiseerimine, põllumajanduse efektiivsus, teaduspotentsiaali areng, kvaliteetne haridus, võitlus vaesusega jne*), nende elluviimise tähtaegade hinnangut, oodatavaid tulemusi jm. See on tegelikult eskiis, süsteemse tegevuskava visand, mida on soovitatud lõpuni välja arendada laiemal üldsusel. Näiteks, esitatud loetelu, kui me räägime ühiskonna kui süsteemi arengust, mis areneb looduslikus keskkonnas, võiks olla täiendatud tervishoiu arendamise, demograafia programmidega, samuti uue maailmavaate kujundamise, loodusesse teisiti suhtumise, ohutuse tagamise jms programmidega. Autorid mõistavad, et sellise laiahaardelise programmi realiseerimiseks tuleb valitsev võimuparaat välja vahetada (*autori märkus*) [5, 2016, lk 10].

Professor J. Böstrova artiklis „Uuendused Eesti ettevõtlussfääris“ toob ära Eesti innovaatilise olukorra rahvusvahelise võrdluse tulemused, märgib ära ras-kused innovaatiliste toodete väljatöötamise ja juurutamise rahastamisega väike- ja keskmistes ettevõtetes ning püstitab küsimuse innovaatiliste kõrge lisandväärtusega toodete kohta; viib läbi olukorra analüüsi ja tõstatab seoses sellega majanduse klasteriseerimise (*kobarkooskõla*) laiendamise ja väikeetevõtluse riigipoolse tohusa toetamise vajaduse [5, 2016, lk 28].

Mõtisklustele Eesti arengu mitmetest sotsiaalsetest probleemidest, nende seostest majanduslike ja sotsiaal–psühholoogilistega (väärtused, mentaliteet, kodanikuidentiteet) ning nende lahendamise teedest, stereotüüpide rollist käitumises jms) on pühendatud dotsent J. Golikovi analüütiline artikkel „Eesti sotsiaalne kapital ja potentsiaal“ ning professor A. Lukjanovi töö „Kogukondade dialoog: probleemsed küsimused, Vene Akadeemilise Seltsi roll“. Mõlemas on

pööratud tähelepanu ka ajaloo ja mõjufaktorite eripärale põhiliste rahvuskogukondade käitumise ja hinnanguskaala kujunemises.

Akadeemik M. Bronšteini ja professor H. Barabaneri artikli käsitlese ja ettepanekutega „Üleilme kriisivastane kava ja Eesti tulevikunägemus“ põimuvad tihedalt VASi kordustrukina väljaantud professor A. Lukjanovi kontseptuaalse töö „Vajadused – tööhõivatus – juhtimine: uurimise probleemid ja optimeerimise teed“ väited[12]. Erinevalt enamusest vaadeldud artiklitest, mis on peaaesjalikult pühendatud Eesti arengule lähiaastatel, tehakse selles katse heita pilk kaugemasse tulevikku, kutsuda üles arutama küsimusi ja neile vastama, millises suunas ning kuidas võiks Eesti (*laiemalt – maailma üldsus*) arukamalt areneda, millist arengumudelit kasutada. See pole üksnes mitmeplaaneline majanduslik, vaid sisult ka filosoofiline, maailmavaateline töö (*raamatus on vaadeldud üle 40 erineva teadusliku probleemi*), omapärane vaadete platvorm, millele võiks üles ehitada ühiskonna arengu strateegia. Raamat ilmus esmakordselt aastal 1990, on ilmunud mitu kordustrukki väikeste parandustega, kuid selle põhisätted pole kaotanud oma teaduslikku ja praktilist tähendust ka täna. Huvi nende vastu jääb püsima paljudeks aastateks majandustegevuse teoorias ja praktikas. Eriti on see kasvanud seoses ökoloogiliste probleemide teravnemisega (tootmis- ja olmejäätmete utiliseerimise, loodusressursside ammendumisega), maailma elanikkonna kiire kasvuga, suureneva rahutusega inimkonna tuleviku suhtes. Seda on hästi näha ka M. Bronšteini ja H. Barabaneri artiklis.

Professor A. Lukjanovi raamatus on avaldatud tema pikaajaliste uurimuste ja mõtiskluste tulemused inimese vajaduste vastastikustest seostest ja seaduspärasustest, elanikkonna majandusliku hõivatuses ning majandustegevuse eesmärkidest; majanduse arengust, majanduskasvu tagajärgedest, välja pakutud meetmed nende optimeerimiseks **kvalitatiivse kasvu mudeli** alusel. Autor soovib panna selliste tulevase arengu sotsiaalmajanduslike uurimuste keskmesse inimese, aga mitte tema tavapärasel idealiseeritud vormis, vaid sellisena, nagu ta tegelikult on ja jääb; näha inimese kui sotsiaalse ja elusa olendi kahesust, mis on tema käitumise aluseks, määrates ära vajaduste ja tegevuse eesmärkide kujunemise iseärasused paljusk sõltumatult sellest, millisel ühiskonna astmel ta asub. Teadus inimese majandustegevusest, poliitökonoomia peab samuti sellest lähtuma. Antud seisukohast vaadates võib autori arvates seda tööd lugeda poliitökonoomia uue kursi sissejuhatuseks, ettepanekuks mõtestada ümber rida selle marksismi dogmadele rajatud baassätteid.

Mahukal ajaloolisel materjalil on raamatus kriitiliselt vaadeldud inimese ja ühiskonna majanduslike ning sotsiaalsete vajaduste kasvu **mõistlikuse ja seaduspärasuste** probleeme, nende rahuldamise, piiramise ja suunamise võtteid läbi bioloogilis-ökoloogilis-sotsiaalmajandusliku süsteemi **“inimene – ühiskond – keskkond”** arengu tervikliku nägemuse kaudu. Autori arvates tuleks sellises erilaadilises süsteemis arukateks tunnistada neid inimese ja ühiskon-

na vajadusi, mille rahuldamine tagab inimühiskonna kvalitatiivse taastootmise ja arengu ning paljusk ka – loodusliku keskkonna säilimise ja kvalitatiivse taastumise. Mõiste „mõistlikud vajadused“ sellises laias mõttes tähendab teisisõnu nende kooskõlastatuse astet üldise süsteemi “inimene – ühiskond – keskkond” tervikliku taastootmise kvaliteediga. Lähtudes sellisest arusaamast on raamatus esitatud majandushõivatuse efektiivsuse vastava süsteemi ja eesmärkide tervikliku taastootmise kriteeriumi põhjendus, pakutud välja sellise süsteemi seisundi ja arengu üldistava hinnangu arvestuse meetodid (*indeksid*), lahendatud tavapärasest teisiti vaieldavad küsimused sotsialistliku ühiskonna elutegevuse peamisest eesmärgist, põhilise ühiskondliku formatsiooni majandusseaduse ja teiste majandusseaduste sisust ning mõjust (*autori arvates – majandusarengu seaduspärasustega*), põhjendatakse kvalitatiivse kasvu kontseptsiooni lähtesätteid, analüüsitud ja hinnatud kainelt võimalikke teid, tingimusi ja takistusi selle ellurakendamisel.

Autori pakutud kvalitatiivse kasvu kontseptsiooni baassätetega (*vastukaaluks majanduskasvu ja tarbimisühiskonna teooriatele*) on eelkõige üldtoodud käsitlused inimese olemuse ning vajaduste arukuse kahesusest, terviklik enast taastootev vaade inimühiskonnale ja selle arengu seaduspärasustele, selle kui pidevalt täiustuva ja arukalt juhitava terviklikkuse nägemine, kui elusa erilaadilise süsteemi „inimene – ühiskond – keskkond“, tootmise ja teiste tegevusliikide sihipärane orienteerumine kvalitatiivse kasvu näitajatele, inimese ning ühiskonna arukate vajaduste arendamisele ja rahuldamisele, arvestades kõiki selliste lahenduste vastuvõtmise piiranguid ja tagajärgi tulevikus, sellise „elusa“ süsteemi säilimise ja arengu hinnangu (*indeksite*) alusel; sellise elanikkonna tööhõive süsteemi komponentide seisundi ning arengu paindlik optimeerimine, vastava maailmavaate kasvatamine ja vajalike meetmete kompleksi rakendamine üleminekuks ühiskonna juhtimisele sellise kontseptsiooni alusel.

Autor märgib ära, et väikestes majapidamistes, näiteks perekonnas, sellist käsitlust enamasti hästi teadvustatakse ja kasutatakse. Eriti perekonna rahalistes väljaminekutes: ühiste vajaduste (*sealhulgas eluaseme, elamise minikeskkonna säilimine ja korrashoidmine*), samuti oma liikmete vajaduste rahuldamine planeeritakse (*juhitakse ja piiratakse*) vastavuses perekonnas olemasolevate võimalustega. Riigi või maailma (*Maa on minu kodu*) mastaabis selline eluline nõue valgub laiali, teadvustub hõlpsamalt ja vähem konkreetset, seda arvestatakse vähemal määral.

Küsimus sellise „elusa“ süsteemi arengu (*arendamise*) peamisest ja arukast eesmärgist püstitati tegelikult esmakordselt juba nõukogude teaduslikus kirjanduses. Selliseks eesmärgiks tuleb autori arvates pidada antud tingimustes süsteemi „inimene – ühiskond – keskkond“ aruka (*optimaalse*) kvalitatiivse arengu tagamist. Inimese ja elanikkonna taastootmist ja arengut, tema heaolu kasvu, ühiskonna majanduslikku ja sotsiaalset arengut; looduslike res-

sursside kasutamist ning looduse hoidmist sellises mõistes tuleb vaadelda kui ühise eesmärgi üksikuid ja lahutamatu komponente. Arengu üheks peamiseks eesmärgiks peab saama mitte lõputu püüd tootmiskahtu suurendada, joosta võidu arvuliste näitajate kasvu ja majanduskasvu tempo kiirendamisega, vaid valida kvalitatiivse kasvu tempo ning sellise kauba tootmine, mis on võimalik ja mida on vaja, mis lõppkokkuvõttes muudab ühiskonna arukamaks, rikkamaks, humansemaks, õiglasemaks ja ohutumaks.

Autor märgib ära, et inimkond liigub aeglaselt selles suunas, selle liikumise kiirendamine aga nõuab eelkõige muudatusi maailmavaates, loobumist mitmetest dogmaatilistest arusaamadest (*marksistlikest ja liberaalsetest*) ühiskonna ja selle majanduse arengu kohta; vajab riigi rolli kasvu (*maailmas – rahvusvahelisi kokkuleppeid, rahvusvahelisi organisatsioone*), majandusliku ja ühiskondliku elu reguleerimist jne. Kõik tingimused vajaduste mõistlikuks reguleerimiseks, võttes abiks kvalitatiivse kasvu kontseptsiooni (*mudeli*), loob põhimõtteliselt sotsialistliku ühiskonna, mis seab oma ülesandeks selle kui terviku arengu juhtimise. Samal ajal võib üleminek selle kontseptsiooni täielikule kasutamisele ühel üksikul maal osutuda raskendatuks. See kõik nõuab siiski ühiseid jõupingutusi ja liikumist selles suunas paljudes maailma maades. Raamatu põhisätete analüüs vajab nende paljutahulisuse ja vaidluslikkuse tõttu eraldi artiklit (*vt lk 143*). Lähemalt saab materjaliga tutvuda VASi saidil: <http://www.rao.ee/?page=2>.

Lõpetades VASi liikmetest teadlaste teadustööde ja konverentside ettekanete ülevaadet, tahab autor veel kord rõhutada, et neis võib leida hulganisti tähelepanu väärivaid mõtteid ja ettepanekuid, mis peegeldavad nende põhjalike uuringute tulemusi, maa arengu seis ja tendentside analüüsi, süsteemset nägemust, mis on suunatud tulevikku, majanduse ja riigi iseseisvuse tugevdamiseks, rahva heaolu suurendamiseks. Nimetame vaid mõned neist: kvalitatiivse kasvu kontseptsiooni (*Greta Tunbergi ideed ennetava mudeli*) ja riikliku ettevõtluse kontseptsiooni väljatöötamine, riigi osaluse aktiivne suurendamine majanduses, maa arengu sotsiaalselt ja ökoloogiliselt orienteeritud mudeli, selle innovaatilise süsteemi ülesehitamise kontseptsioon võrgumudeli ja mudeli „Üleüldine novaatorlus“ alusel; Eesti energiaohutuse ja energiaga varustamise kontseptsioon, „innovaatilise läbimurde“, kriisivastase strateegia ja üldrahvaliku kriisist väljumise kompleksse programmi strateegia; riikliku strateegilise arenguprogrammi „Uus kurss – Tee tulevikku – Eesti 2025“ lõplik väljatöötamine; ettepanekud suhete parandamiseks Venemaa ja idamaadega, tugeva silla hõivamisest nende vahel (*tulevikus sellest rollist tuleneva neutraalse riigi staatus*). Osa neist ettepanekuist väljub kaugele meie riigi piiridest. Venekeelsed teadlased on astunud maaga ühte sammu ja püüdnud anda oma panuse Eesti edukamasse arengusse.

Kirjandus

1. Труды преподавателей ЕАВС. – Тлн.: ЕАВС, 1998–2000, 2002. №№ 1–5.
2. Сборники трудов Института экономики и управления. – Тлн.: ИЭУ Экомен, 2003–2013. №№ 1–13.
3. Сборник “Ученые записки”. Тлн.: СГИ, 1998–2011. №№ 1–14.
4. Труды Русского исследовательского центра в Эстонии. Выпуски 1–5.
5. Тарту, 2001, 2003, 2004, 2006, 2010.
5. Сборники материалов международных научно-практических конференций “Вестник РАО”. Тлн.: РАО Эстонии, 2008–2010, №№ 1–3; Сборник статей по материалам юбилейной конференции РАО “Русская интеллигенция – 95 лет на благо Эстонии”. Тлн.: РАО Эстонии, 2016.
6. Материалы научно-практических конференций ЕАВС–ЕАВА. – Тлн.: ЕАВС–ЕАВА, 1995, 1997, 2007–2011.
7. Материалы научно-практической конференции ИЭУ. Тлн.: ИЭУ Экомен, 2003. (Вошли в сборник трудов Института экономики и управления № 1).
8. Материалы I–IV международных научно-практических конференций молодых учёных и студентов. Тлн.: ИЭУ “Экомен”; РАО Эстонии, 2010–2013.
9. Материалы 1–8 открытых студенческих конференций в ИЭУ в Силламяэ под девизом “Идеи молодых - Ида-Вирумаа”. 2004–2011.
10. Материалы научно-практических конференций высшей школы “I Studium”. Тлн.: Korgkool “I Studium, 2006, 2009.
11. Литература по экономике и управлению, изданная РАО и в русскоязычных вузах в 1993–2020 гг.
12. Лукьянов, А. С. Потребности – занятость – управление: проблемы исследования и пути оптимизации. 2-е изд., част. перераб. и доп. Тлн.: РАО Эстонии; FIE Александр Лукьянов, 2020. 138 с. [Электронное изд.]. Режим доступа <http://www.rao.ee/?page=2>.

Artiklis nimetatud teadustööde autorite loetelu

1. Apolinski A., I STUDIUM, magister.
2. Aronshtam Ž., EABA, magister.
3. Barabaner H., MJI, Rahvusvahelise LT Akadeemia akadeemik, majandusteaduste doktor, professor.
4. Bronštein M.; Eesti TA akadeemik, majandusteaduste doktor, professor.
5. Böstrova, J., MJI, majandusteaduste kandidaat (PhD), professor.
6. Golikov J., EABA, filosoofiateaduste kandidaat (PhD), dotsent.
7. Gams E., Mainor, pedagoogiliste teaduste kandidaat (PhD), dotsent.
8. Golub L., majandusteaduste doktor, professor.
9. Kaur M., MJI, majandusteaduste kandidaat (PhD).
10. Kelin J., SHI, majandusteaduste kandidaat (PhD), professor.
11. Kirillova G., MJI, majandusteaduste kandidaat (PhD), dotsent.
12. Kret V., MJI, majandusteaduste kandidaat (PhD), dotsent.
13. Livshits J., EABA, juriidiliste teaduste doktor, professor.
14. Lukjanov A., MJI, Rahvusvahelise LT Akadeemia korrespondentliige, majandusteaduste doktor, professor.
15. Lukjanova G., Vabariigi statistikameti juhtiv spetsialist.
16. Melikhova A., MJI, juriidiliste teaduste kandidaat (PhD), dotsent.
17. Muhina G., Estel Elektro AS, majandusteaduste kandidaat (PhD).
18. Nemtshinov V., EABA, majandusteaduste doktor, professor.
19. Parol V., SHI, filosoofiateaduste doktor, professor.
20. Paulman V., EABA, majandusteaduste kandidaat (PhD), professor.
21. Rajangu V., TTÜ, majandusteaduste doktor, professor.
22. Rosenfeldt I., TOO "Cripta", filosoofiateaduste kandidaat (PhD).
23. Savenkova T., MJI, majandusteaduste doktor, professor.

V. Andrejev,
 tehnikateaduste kandidaat,
 dotsent,
 e-mail: andrejev.viktor@gmail.com

PÕLEVKIVIENERGEETIKA TULEVIK

Ligi viis aastat tagasi võeti vastu nii Põlevkivikasutuse riiklik arengukava kui ka Eesti energiamajanduse arengukava, mis pidid andma energeetika arenguks kindlustunde mitmeks aastakümneks. Kahjuks ei vasta kumbki kava juba praegu paljuskki reaalsusele. Aastaks 2030 kavatakse kontsern Eesti Energia loobuda põlevkivist elektrienergia tootmisel, aastaks 2035 lõpetada poolkoksgaasi kasutamise elektrienergia tootmisel ja aastaks 2045 lõpetada põlevkiviõli tootmise. See tähendab automaatselt põlevkivikaevandamist vähemalt aastani 2045.

Eesti ei ole nende Euroopa Liidu maade hulgas, kes kirjutasi alla otsusele teha oma maa majandus süsinikuneutraalseks aastaks 2050. "Süsinikuneutraalne majandus" tähendab loobumist kõikidest fossiilsetest kütustest ja elektrijaamadest, bensiiniautode mastaapset asendamist elektriautodega ja liigse süsiniku utiliseerimist, kuid see tähendab miljardilisi investeeringuid, kuna Eestit peetakse peaaegu kõige suurema saasteastmega majandusega maaks Euroopas, kui arvestada süsinikuheitmete kogusega elaniku kohta atmosfääri. Kahjuks puuduvad Eestil vajaminevate investeeringute kohta andmed sotsiaalseid ja majanduslikke tagajärgi arvestades, järelikult pole ka meetmeid nende ületamiseks.

Käesoleval ajal toodetakse üle 70% elektrienergiat põlevkivist ja Eestile on antud vähem kui kolmkümmend aastat süsinikuneutraalsuse saavutamiseks. Kerkib üles küsimus, kuivõrd reaalne on sellist eesmärki tähtajaks saavutada. Kuid jääb mulje, et rohepöörde tempo on väga aeglane, ja üleüldse on need tähtajad utopilised. Seejuures tuleb silmas pidada, et Eesti viimase aja energiapolitika tagajärjel tuleb üha rohkem energiat osta sisse Skandinaaviamaadest.

Maksimaalne energiatarbimine Eestis on talvisel ajal kuni 1600 MWh päevas. Valitsuse tasemel on vastu võetud otsus, et Auvere elektrijaamal peab olema põlevkivienergia tootmise minimaalne võimsus vähemalt 1000 MWh, aga maksimaalne võimsus 1700-1350 MWh. Puudujääv võimsus tuleb katta oma alternatiivsete energiaallikate arvel, või osta sisse väljaspoolt.

Seejuures taastuvenergeetika võimalusi alusetult idealiseeritakse, ja traditsioonilist põlevkivienergeetikat tõrjutakse. Käesoleval ajal toodavad uued taastuvenergiaallikad elektrienergiat tunduvalt kõrgema hinnaga kui süsinikku sisal-

davad.

Päikese- ja tuuleenergia on katkendlik alternatiivne genereerimine ja nende edukad näited, mis on olemas nii Eestis kui ka Euroopa maades, ei suuda seni tagada tarbijate nõudlusele vastavat pikaajalist ja katkematut varustamist. Me ei oska juhtida kliimat, pilvistust, tuulejõudu, meil ei ole elektrienergia akumuleerimise tehnoloogiat tööstuslikus mastaabis, seepärast ettevõttele, mis genereerivad „rohelist energiat“, peab olema energiavaru, et katta elektrienergia vajadus, kuni seda ei toodeta. Eesti tuuleparkide summaarne võimsus ulatub 300 MW-ni. Kuid see võimsus realiseerub üksnes tuulise ilmaga, tuuletu ilma korral väheneb üle kümne korra. Ilmastikutingimused mõjutavad ka elektrienergia päikesepatareidega tootmist.

Spetsialistide hinnangul toodetakse Eestis praegu veidi üle poole vajaminevast maksimaalsest energiakogusest, kusjuures põhiosa põlevkivi arvel. Tervikuna aitab taastuvenergia vähendada sõltumatust fossiilkütustest, kuid ei suuda täielikult kompenseerida puudujäävat energiamahu.

Päevakorda on kerkinud juba aatomenergia, st energia, mis on reguleeritav ja on küllaltki ohutu. Seda enam, kui me soovime energia tootmist minimaalsete CO₂ heitmetega, siis aatomienargial pole neid üldse. Eesti jaoks on väga heaks eeskujuks aatomienargiakasutus Soomes, kus selle osa energiaturul jääb väga vähe alla tuuleparkidele. Soomes kavatakse kasvavat elektrienergia defitsiiti katta ainult uute aatomielektrijaamade ehitamisega.

Ülalöeldu võimaldab teha järelduse, et praegu jääb elektrienergia tootmine alternatiivsete allikatega palju maha põlevkivienergeetikast. Ja ainult põlevkivienergeetika suudab katta suurema osa energiatarbimisest Eestis. Lihtne loogika ütleb, et enne uute juhitavate elektriliste võimsuste ilmutist tuleb jätkata elektrienergia tootmist põlevkivist.

Põlevkivienergeetika Eestis – see on rahvuslik ressurss, rajatud võimsused, pikaajalised kogemused ja teadmised.

Kui rääkida põlevkivisektorist tervikuna, siis sel on Eesti majanduses märkimisväärne koht. Aastal 2018 lõi põlevkivisektor 772 miljonit eurot kogulisandväärtust (see on ligi 4% SKP) ja maksude maht riigieelarvesse moodustas 122 miljonit eurot. Kui eesmärk on saavutada kliimaneutraalsus aastaks 2050, siis 30 aastaga suudaks põlevkivisektor luua 23 miljardit eurot kogulisandväärtust ja anda 3,6 miljardit eurot makse riigieelarvesse.

Oma intervjuus ajalehes „Põhjarannik“ pealkirja all „Hävitada põlevkivitööstust ennetavas tempos ei ole mõistlik tegu“, tõendab VKG juhatuse esimees, hr Asmann iga sõna kaaludes riigi toetuse vajalikkust rafineeritud põlevkiviõli-seadmete rajamises. Tema sõnades on kõik: argumentatsioon ja terve mõistus. Ei ole ainult tahet. Praeguste riigijuhtide poliitilist tahet.

Rohepöörde loob ka uued väljakutsed Eesti teadlastele põlevkivi termilise töötlemise tehnoloogia täiustamiseks. Nii töötab Virumaa kolledži koosseisus

juba üle kümne aasta Põlevkivi Kompetentsikeskus, mis tegeleb rakendus-uuringutega põlevkivi töötlemise valdkonnas. Läbiviidud uuringute põhjal on tõestatud olme- ja plastikjäätmete ning autorehvide kasutamise võimalus koos põlevkiviga põlevkiviõli tootmiseks pürolüüsi meetodil. Seejuures oli hulk suureneb ja väävli hulk selles väheneb, samuti alaneb koormus keskkonnale. Selle tehnoloogia tunnustamiseks on fakt, et nimelt see võetakse kasutusele Enefiti 280 tehases, mille ehitamist alustas kontsern Eesti Energia 2021. aasta novembris. Peale selle viiakse Keskuses läbi CO₂ püüdmise teadusuuringuid.

Lõpuks tuleks märkida, et Eestil on oma rahvusliku rikkuse kasutamisel väga väärtuslikud kogemused ja lubamatu on põlevkivisektori hävitamine, ja seda kiirendatud korras nn rohepöörde meeleheaks. Põlevkivi võimalused pole kaugeltki ammendatud. Seejuures tuleb arvestada ka maa energiavarustatuse tagamisega tulevikus, hoida ära elanikkonna elu-olu halvenemist. Maa energiavarustatuse arengukavade väljatöötamisel tuleb valitsusel teha vastavad järeldused 2021. aasta lõpu – 2022. a alguse karmidest õppetundidest, suuta leida poliitilist julgust ja tahet nende raskete probleemide balansseeritud lahenduseks oma maa huvides.